

Vitrázs rákkal

Tolnai Ottó

„Ekkor egyikük rávilágított, s csak most fedezték fel a régi-régi sebet mellkasán: vas amulettje belemélyedt már, mert éjszakánként az áhítat minden erejével szorította magához. Most aztán ott volt, félelmetes kincsként testébe mélyedve, a genny gyöngyös foglalatában, akár egy ereklyetartó mélyén valami csodatevő földi maradvány.”

Rilke

(Malte L. B. feljegyzései)

1.

Mindig azt szerettem volna, hogy legyen egy íróm.

Egy könyvem.

Egy könyv, amit mindig magammal hordanék.

Egy könyv, amit mindig mindenütt olvashatnék.

Amit telerakhatnék színes szalagokkal, papirosokkal, préselt virágokkal.

Egy könyv, amit sosem olvasnék ki.

Mennyire irigyeltem kicsikoromban a papok súlyos, lila szalagos, szentképekkel tömött, piros oldalú misekönyvét. Évekig hiába lestem, mikor érnék az utolsó laphoz, mikor kezdik már előlről. Annnyira szerettem volna én is egy olyan könyvet, vékony, cukorkaszínű mesekönyveim helyett. Egy olyan dobozszerű könyvet, amibe bele lehetett volna bújni.

Egy olyan könyvet, aminek igazából nincsen vége, akár a gyűrűnek.

Ha bőrdőmbe teszem például a Bibliát, észrevétlenül még három-négy könyvet csúsztatok mellé. Sosem sikerült — még sétára sem — egyetlenegy könyvet vinni magammal. Még a vonatban is körülrakom magam...

Valami különös (már-már nevetséges és mindenféleképpen sznobisztikus) lázzal cipelem könyvekkel kitömött bőröndömet.

A könyvvel teli bőrönd ólomnehéz.

De hiszem, mégiscsak van egy csodálatos könyv, amit sosem fogok kiolvasni. Amit talán nem is lapozok, amit mégis mindig magammal hordok. Ami nélkül egy lépést sem tudnék tenni; egy sort, egy verset sem tudnék elkezdeni...

Majdnem két évig nézegettem például azt a pár lapot a medúzákról (a hólyagmedúzát szerettem legjobban: balett-táncoshoz hasonlít) mintha még ma is — öt-hat év után — a békákról meg a kutyákról szóló fejezeteknél tartanék.

— Csak ma reggel hajtottam egy-két lapot újra.

Tovább talán már nem is fogok lapozni.

Legfeljebb visszafelé.

Ide másolok egypár sort találomra, abból a fejezetből, amit egész nap újra meg újra olvasok, akár egy versesfüzetet:

Úgy testalkotása, mint a szervezettől függő sajtáságos életmódja miatt, mindenekelőtt a remeterákok, bernátrákok (Paguridae) csoportja érdemli meg figyelmünket.

Arról, hogy a remeterák hogyan veszi birtokába a csigaházat, értékes megfigyeléseket közöl Eisig. Ha megfosztjuk valamelyiket a házától, akkor valóban boldogtalan. Elbújik valami kuckóba és minden héját, amit elébe vetnek, azonnal elfoglal, hogy potrohának megszerezze a szokott oltalmat. „Ha üres csigaház helyett olyant raknak elébe, amelyben még bent van a csiga, akkor a rák azonnal hozzálát az állat elpusztításához. Egy napon a körülbelül öt centiméter hosszú Pagurus mellé szint oly nagy, friss, izmos biborcsigát (*Murex braudaris*) tettem a medencébe. A rák azonnal hozzáfogott a csiga meszes födelének a megfűréséséhez, és a harmadik napon már végzett is vele, úgyhogy könnyen kiráncigálhatta belőle a csiga lágy részeit. Ezt azonban megszakításokkal tette, amennyiben a nap legnagyobb részén át a potrohát anynyira, amennyire a még bent lévő félholt csigatest engedte, betolta a csigaház elejébe. A kiszedett darabokat tisztára fel szokta eszegetni.

Más remeterákok a nagyobb mélységekben tartózkodnak, mint Prideaux remeterákja (*Eupagurus prideauxi* Leach), amelynek csigaházán majdnem kizárólag a szép tengeri kököröcsinek közé tartozó polip, köpenyes aktina, *Actina* (*Adamsia*) palliata található. Ez a rák albrőlőjével együtt a szimbiózis egy klasszikus példáját szolgáltatja és az állandó együttélés mindkét fél javára van.

A társaséletet élő két állat egymáshoz való viszonyát behatóan jellemezzük a tengeri kököröcsinek tárgyalásakor...

(Brehm: Az állatok világa)

2.

Szeme mintha befagyott volna.

De mosolya (nem láttam még lányt ilyen keveset nevetni) aranykacsát üt a jégen.

Emlékszem, a többiek korcsolyáztak, futkároztak. Én meg ott gubbasztottam a körös szélén és aranykacsákat csináltam. Nagy lila ujjaimmal, meg akartam őket fogni, azt gondoltam, biztos sütősek, szerettem volna kipiszkálni őket a jég alól.

Szivárványszínük volt.

Emlékszem, barátomnak (aki azért maradt mindig velem, mert sánta volt) mindig azt meséltem, hogy sokkal strammabb lenne, ha a szivárvány sem egyetlen ívből állna, hanem szét lenne szórva, mint a mi jég-egünkön.

Fantasztikus meséket tudtam. Elhitte, hogy van egy olyan ország, ahol az ég is befagy. Ahol a madarak úgy röpködnek, mint a vitorlás szánok.

Mennyi aranykacsát ütnénk azon — sóhajtoztunk. Én sarkammal ütöttem az aranykacsákat. Hatalmas hétlyukú patkóm volt. Ő meg egy fél mozsártörővel.

Tökéletes tükörfelületeket kerestünk.

Nekihelyezkedtünk, és egy határozott mozdulattal a jégre ütöttünk.

Az enyémeek csodálatosabbak voltak.

Talán még föl sem ébredt. Évekig szeretném így nézni. Magamhoz öleltem egész éjszaka. Kis ereken folyt rólunk az izzadság. Rövidke láncokat fűz a bőr pórusaiba.

Még álmomban is azon fáradoztam, minél erősebben szorítsam magamhoz. Talán még a fogaim is csikorogtak.

Karom teljesen elzsibbadt. Mintha négy keze volna. Kettővel magát, kettővel engem ölel. Nagyon-nagyon sok keze van. Nem is kell a kezem. Neked adom.

Az izzadság lassan előnti a szemem. Nincs kezem, hogy letöröljem.

Talán még fel sem ébredt?

Talán nem is lélegzik?

Talán nem is él?

Biztos agyonszorítottam.

Kezeink egymáshoz nőttek. Mennyire fönt vannak az oltásai. A középső csillagalakú.

*

Elhatároztuk, ezután mesékben fogunk élni.

*

Milyen csodálatosan pirinyó és hideg a szeme. Feketekávé-barna. Néz. Mintha két csöppnyi jégcsillagot tettek volna a homlokomra.

Most megmozdult, pici ujjaival átfogta nyakam és elcsodálkozott.

— Hiszen neked nincsen nyakláncod.

Nem tudtam mit felelni neki. Ilyesmire még sosem gondoltam.

— Akarom, hogy legyen nyakláncod. Venni fogok neked.

Sokáig azon tanakodtunk, mit veszünk majd a nyakláncomra.

Akkor meséltem neki a kavicsokról.

— Gimnazista koromban egyik barátommal mindennap lementünk a folyópartra, a kavicshegyekhez.

Hidat készültek építeni a folyón, azért hordták a sok kavicsot.

Napokig ott gubbasztottunk, míg be nem sötétedett.

Azután tömött zsebekkel mentünk haza.

Különösen szerettük a kavicsokat.

Milyen boldog voltam, amikor egy-egy olajzöldre bukkantam.

Ő a feketéket gyűjtötte.

— Egy olyan vékony olajzöld kavics nagyon szép lenne a nyakláncomra.

— Nem tudom, hova lettek a kavicsaim...

Még csak most hallatszott az első kakaskukorékolás.

Ablakunk alatt lassan járkálni kezdtek.

A szomszéd tűzfalon már ki lehetett venni az őszi borostyán makacsul kapaszkodó csöpp csontvázkacsóit.

Ahogy egy-egy levél a beton kockákra esett, összerezsentünk. Féltünk a csörrenésüktől.

— Az a csillár jutott eszembe.

Annak a csillárnak a csörrenését hallottam minden egyes levélnél, amit ott a templomban a füttyürésző piktorlegények leejtettek.

— Milyen különös volt. Úgy mentünk be ketten az ajtón, mint egy hatalmas cári menyegző.

Mennyire meglepődöttünk, amikor megpillantottuk a piktoroktól, kőművesektől nyüzsgő templom belsejét.

Nagy gipszlepényekből, hihetetlen gyorsasággal barokk díszeket vág-
tak; a padokat mind kihordták; a magas oszlopok szemünk előtt váltak
márvánnyá; az oltárokat meg elpakolták...

Akkor vettük észre, hogy egy magas létrán — amilyen Jákobé lehetett, amiken csak angyalok jártak — két fiatal, papírsapkás piktor egy hatalmas, vörös csillárral bajlódik. Füttyürésztek. Hirtelen megfagyott bennem a vér.

Mekkorát sikítottál.

Félek, a levélcsörrenéstől is meg találsz ijedni. Éppen a platánlevelek csörrennek legnagyobbat.

*

Lába mindig kibújt a paplan alól. Rosszaskodott. Mintha mindig porceláncipőt viselt volna, olyan kicsi.

— Megvan — szoritotta meg a nyakam —, egy kis rézplakettot fogok szerezni és egy r á k o t karcolok rá.

A piszkos kis csipkefüggönyön keresztül puha felhőket vájt tekintetünk az ég nehéz ezüstlapjába.

Emlékszel, egyszer láttunk egy rák alakú felhőt?

Ollói közt a holdat tartotta.

*

Nagyon megörültem, de még a mai napig sem tudom, miért választott éppen r á k o t.